

Mi, upokojenci!
Mi, delavci!
Mi, socialisti!

Za penzije, ne za orožje!

Pokojninska in invalidska blagajna je ena redkih preostalih oblik organizirane solidarnosti, ki jih pri nas še imamo. Večino nekdanjega družbenega bogastva, od podjetij naprej, so nam pobrale neoliberalne vlade zadnjih treh desetletij. Podredile so ga trgu in spremenile v stroj za dobiček maloštevilnih posameznikov, ki si ga lastijo. Hkrati večino ljudi vidijo zgolj kot surovino, ki poganja ta stroj in na katerih se varčuje za povečanje dobičkov.

Tudi vprašanje varne starosti in pokojnin se tej usodi ni izognilo. Oblast ga že trideset let maskira v nedolžno, na videz nevtrarno ime: pokojninska reforma. Vključevanje upokojencev v kolesje kapitala se ne dogaja toliko prek neposredne privatizacije z zasebnim pokojninskim varčevanjem, temveč bolj posredno. S postopnim zniževanjem pokojnin, podaljševanjem upokojitvene starosti in izumljanjem oblik dodatnega dela ljudi sili, da delajo več in pod slabšimi pogoji. Morda nam tega zakon ne nalaga, a ko se v starosti soočaš s praznim žepom in praznim hladilnikom, izbire med igro z vnuki na eni ter zlaganjem konzerv na police v trgovini za nekaj dodatnih beličev na drugi strani preprosto nimaš. Stiska je huda, še posebej za starejše gospodinje in delavce invalide. Le sindikalnemu odporu iz ulice v preteklih desetletjih, ki je zavrl ali omejil škodo pokojninskih reform, se lahko zahvalimo, da stiske starejših niso še veliko hujše.

Pokojninska reforma aktualne vlade, ki uresničuje koncept pokojninske reforme prejšnje, Janševe vlade, je zadnja v vrsti napadov na blaginjo delavcev in upokojencev ter zrcali svoje predhodnice. Formule in pogoje, po katerih se določata višina pokojnin in čas upokojitve, preoblikuje tako, da bomo delali dlje in prejeli nižje pokojnine. Cilj je varčevanje: politična in ekonomska oblast želi, da gre za pokojnine manj denarja, kot bi ga moralo iti. Da bi ravnala obratno in vlagala v odpravo že obstoječe in izrazite revščine med upokojenci, ne razmišlja.

Žal poglobljanje kapitalizma ne uničuje le socialne države, pokojnin in delavskih pravic, ampak tudi sindikalno moč. Večino obstoječega sindikalizma obvladujejo sindikalni birokrati brez stika z življenjskim položajem delavstva, ki so se pod neoliberalno pokojninsko reformo podpisali in jo podpirajo. Enako je na stran kapitala stopila nekdanja leva stranka Levica, ki je pokojninsko reformo pripravila. Namesto da bi ukrepali za blaginjo, se oboji z vsemi sredstvi borijo proti Delavski koaliciji – dobrim dvajsetim sindikatom, vrednim svojega imena, ki so pripravljeni pravice delavcev in pokojnine braniti tudi na referendumu.

Kako pridemo do pokojnine?

Slovenski pokojninski sistem je solidarnosten in medgeneracijski. Za pokojnine skrbi javna pokojninska blagajna, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ), ki za izplačilo

pokojnin zbere okoli 8 milijard evrov na leto. Prilivi v blagajno temeljijo na proporcionalnih plačilih prispevkov iz plač: od vsake plače v pokojninsko blagajno delavci in delodajalci odvajajo prispevke, iz katerih se nato financirajo pokojnine trenutnih upokojencev. Ko bodo v pokoju trenutne delovno aktivne generacije, bodo na enak način za pokojnine plačevali zanamci, ki danes še gulijo šolske klopi. Če denarja iz prispevkov ni dovolj za izplačilo vseh pokojnin, razliko pokrije država.

Na drugi strani so pogoji, pod katerimi si upravičen do plačila pokojnine iz pokojninske blagajne, in enačbe, ki določajo njeno višino. Trenutno velja, da se lahko za polno pokojnino upokojiš po dopolnjenem 60. letu starosti in 40 letih delovne dobe. Sama višina pokojnine se odmeri tako, da se izračuna povprečje štiriindvajsetih zaporednih let, ko si prejemal najboljšo plačo – referenčno obdobje –, in od tega povprečja vzame 63,5 % (t. i. odmerni odstotek). To je višina tvoje pokojnine. Če pogoja delovne dobe ne izpolnjuješ, se lahko upokojiš pri 65 letih, a za slabšo pokojnino. Obstajajo izjeme, tako v korist kot v škodo posameznikov, vendar je temelj pokojninskega sistema zasnovan na opisanih načelih.

Višina pokojnine in revščina starejših sta politični odločitvi

Odmerni odstotek, referenčno obdobje, upokojitvena starost, delovna doba, prispevki delodajalcev in še kaj so številke, določene z zakonom. Pokojninske reforme jih skozi leta spreminjajo tako, da se delavce in upokojence vedno bolj ožema, razlika pa se posredno (dodatni bazen poceni upokojenske delovne sile) ali neposredno (zniževanje prispevkov delodajalcev) preliva v dobičke kapitala.

Trideset let pokojninskih reform je socialni položaj upokojencev opustošilo in jih potisnilo pod rob preživetja: statistično izračunan prag tveganja revščine znaša 981 evrov, krepko več kot polovica vseh upokojencev pa ga ne dosega. Po podatkih pokojninske blagajne 58,2 % upokojencev prejema pokojnino pod 900 evrov neto. Malo manj kot četrtina upokojencev prejema pokojnino med 700 in 800 evri.¹ Ob tem so ženske, upokojenke, po 75. letu starosti najranljivejša skupina, tudi v evropskem merilu: evropsko povprečje za tveganje revščine je 21,3 %, v Sloveniji pa kar 28,4%.²

A solidarnost je zakoreninjena vrednota slovenske družbe. Nobena pokojninska reforma se zato ne predstavlja kot to, kar je: ukrep varčevanja na ljudeh z namenom dvigovanja dobičkonosnosti oziroma »konkurenčnosti« kapitala. Oblast jo vedno slika kot objektivno dejstvo, tehnično nujo, ki se prilagaja demografskim gibanjem in družbenim potrebam, čeprav je resnica prav nasprotna.

Najbolj izrazit primer je bil udar na državo blaginje v času druge vlade Janeza Janše, ki je med gospodarsko krizo divje sekala po vseh javnih izdatkih in s tem krizo še poglobila. Znižanje odmernega odstotka na 57 % je krivica, ki jo upokojenci, žrtve varčevalnega reformnega ukrepa, še danes močno občutijo. Na splošno je vsem pokojninskim reformam ali nasprotovanju pobudam za dvig pokojnin najrevnejšim skupno naslednje:

¹ [Statistični urad RS](#)

² [MMC RTVSLO: Več kot polovica upokojencev živi s pokojnino, ki je nižja od praga tveganja revščine](#)

Mit o demografiji

Eden prvih argumentov, s katerimi oblast poskuša izigrati eno skupino upokojencev na račun drugih, je trditev, da je pokojnina odraz preteklega dela, zato si najrevnejši upokojenci pomoči ne zaslužijo, saj naj ne bi delali. Nič ne bi moglo biti dlje od resnice: ljudje so bili pogosto dela oropani, prisiljeni delati na črno za golo preživetje ali celo neposredno ogoljufani. Zagotovo pa pokojnine niso odraz preteklih plačil oziroma dela – izračunavajo se s politično določenimi formulami. Kolikšno je število let, ki se ga jemlje za osnovo izračuna pokojnine? Politična odločitev. Štejejo leta z boljšo ali s slabšo plačo? Politična odločitev. Kakšen je odmerni odstotek? Politična odločitev. In tako naprej.

Toda največja laž je hkrati kronski argument vseh pokojninskih reform: »vzdržnost« pokojninske blagajne. Argument trdi, da pokojninske reforme potrebujemo, ker se prebivalstvo stara in je upokojencev več, delovno aktivnih prebivalcev pa manj. Pokojninam in pokojninskemu sistemu zato grozi, da ne bo vzdržen, saj bo porabil več, kot ustvarimo. Varčevanje naj bi bilo posledica (pre)velikega števila upokojencev in (pre)majhnega števila delovno aktivnih prebivalcev.

Drži sicer, da se prebivalstvo stara. A vzporedno s staranjem prebivalstva narašča produktivnost: zaradi tehnološkega napredka vsaka ura dela ustvari več bogastva kot nekoč. Kljub temu se blaginja ne povečuje oziroma življenjski standard ljudi celo pada, saj se sadovi ustvarjenega dela kopičijo v rokah lastnikov kapitala. Zakaj naj torej za dodatne pokojnine zaradi staranja prebivalstva plačevali ravno delavci in upokojenci – in ne banke in korporacije, lastniki in menedžerji, ki si lastijo vedno več ustvarjenega bogastva?

Da pokojninske reforme varčujejo na delavcih in upokojencih zaradi demografije, je mit, s katerim oblast poskuša prikriti resnico razredne, kapitalistične družbe: delamo moramo več in za slabše pokojnine, da bodo multimilijonarji lažje postali milijarderji. Podatki to potrjujejo.

- **Minus v pokojninski blagajni ustvarjajo delodajalci s prenizki prispevki**

Leta 1996 so se praktično prepolovili prispevki delodajalcev, ki so prej polnili pokojninsko blagajno in financirali pokojnine. Če delavci še vedno prispevajo 15,5 %, je prispevna stopnja za delodajalce skoraj polovico nižja, 8,85 %. Znižanje prispevka je delno nadomestila uvedba davka na izplačane plače, a je bil tudi ta kasneje ukinjen. Delavci in upokojenci so bili samo zaradi znižanja prispevkov delodajalcev do leta 2020 oropani za nepredstavljenih 20 milijard evrov. Zaradi nepošteno nizkih prispevkov pokojninska blagajna danes izgubi 1,6 milijarde evrov vsako leto, ki bi morali iti v financiranje pokojnin.

Ena od posledic je primanjkljaj v pokojninski blagajni, saj prihodkov iz prispevkov ni dovolj. Primanjkljaj je težak okoli eno milijardo evrov letno, pokriva pa ga državni proračun. Povedano drugače: za privilegije delodajalcev ne plačujejo le naši prispevki, ampak tudi davki, saj bi denarja za pokojnine sicer zmanjkalo.

- **V pokojnine že sedaj investiramo manj, kot zmoremo in bi morali**

Pokojninska blagajna ni nevzdržna niti, če upoštevamo prenizke prispevke delodajalcev. Slovenija za pokojnine namenja dobrih 11 % BDP, medtem ko razvite države s podobno demografsko strukturo za pokojnine namenjajo veliko več. Italija v pokojnine investira 16,2 % BDP, Avstrija 15 % BDP, podobno tudi druge razvite evropske države.

- **Razmerje med upokojenci in delovno aktivnimi se izboljšuje**

Za vsakega prejemnika pokojnin je delovno aktivnih 1,55 prebivalca. Leta 2013 je bilo to razmerje 1,38, leta 2000 pa 1,8. Tudi če vzdržnost pokojninske blagajne razumemo v odnosu med delovno aktivnimi in upokojenimi prebivalci, se je ta okrepila, ne oslabila.

- **Delo ustvari več kot dovolj za pokojnine, a si bogastvo prilašča kapital**

V lanskem letu je čisti dobiček kapitala znašal 6,7 milijarde evrov. Iz leta v leto se skovito povečuje – še štiri leta nazaj je znašal »le« 4,6 milijarde. Bogastvo najbogatejših Slovencev se je v zadnjem letu povečalo za približno petino, banke pa so zabeležile milijardo čistega presežka. Ne drži torej, da ne ustvarimo dovolj za preživetje upokojencev. Nevzdržna ni pokojninska blagajna – nevzdržna je neenakost, ki požira sadove tekočega dela zaposlenih in preteklega dela upokojencev.

- **Država ima več kot dovolj za pokojnine, a zapravlja za orožje**

Aktualna vlada je najbolj orožarska vlada v zgodovini države. Vojaški proračun dviguje z rekordnim tempom, čeprav nismo vojaško ogroženi. V okviru Nato pakta se je zavezala, da trošenje za vojskovanje v naslednjih nekaj letih dvignemo na 5 % BDP, oziroma skoraj 4 milijarde evrov letno. Denarja je očitno dovolj, da bi država zlahka ne le vzdrževala pokojnine, ampak jih celo drastično povečala, a je s politično odločitvijo sredstva usmerila v nabave orožja za vodilne vojaško-industrijske komplekse zahodnih držav in v ameriške vojne.

Če je varčevanje na delavcih in upokojencih doslej narekovala logika kapitala – ki beleži toliko dobička, kolikor ljudem vzame blaginje –, ga zdaj narekuje tudi militarizacija. Za orožje se je denar našel. Za dobičke in bogate tudi. Kaj pa za delavce in upokojence?

Pokojninska reforma ministra Mesca

Aktualna pokojninska reforma učbeniško sledi strategiji varčevanja preteklih pokojninskih reform. To velja tako za njeno vsebino kot za način, kako se jo poskuša v javnosti predstaviti. Neprestano poslušamo o staranju prebivalstva, ki naj upraviči varčevanje na delavcih in upokojencih, medtem ko hrani dobičke kapitala in vojaški proračun države. Podobno predlagatelji reforme radi poudarjajo, da se nekatere oblike pokojnin, kot so invalidske in vdovske, dvigujejo za 22%, a ob tem zamolčijo, da se zneski teh pokojnin naravnost tragično in da sočasno s popravljenim odstotkom zaostrejuje pogoje za njihovo pridobitev.

A prav nič ne spremeni dejstva, da je srž posega v pokojninski sistem drastično varčevanje na delavcih in upokojencih. **Trenutni obseg javnih izdatkov znaša 11,3 % BDP, ki bi se zaradi staranja prebivalstva povzpел na okoli 14 % BDP. Cilj pokojninske reforme je omejevanje izdatkov za pokojnine na 11 % BDP oziroma rez v obsegu okoli 2,5 % BDP.**³ V absolutnih številkah to pomeni, da želi vlada na upokojencih prihraniti več kot 2 milijardi evrov na leto, upošteva trenutni obseg BDP. To želi doseči na tri načine:

1. Pokojninska reforma dviguje upokojitveno starost

- **Trenutna ureditev:** v pokoj se lahko odpraviš s 40 leti delovne dobe in dopolnjenim 60. letom starosti. Če polne dobe ne dosežeš prej, se lahko upokojiš z dopolnjenim 65. letom starosti.
- **Po novem:** delali bomo do 62. oziroma 67. leta starosti.
- **Obseg varčevalnega reza:** 0,5% BDP. Upokojitvena starost se dviguje za dve leti, pokojnino pa bomo prejeli dve leti manj.

2. Pokojninska reforma za izračun pokojnine šteje tudi leta slabih plač

- **Trenutna ureditev:** ob upokojitvi se ti pokojnina odmeri kot 63,5 % od povprečja 24 zaporednih let z najboljšo plačo.
- **Po novem:** ob upokojitvi se ti pokojnina odmeri kot 70 % od povprečja vseh 40 let, zmanjšano za pet let z najslabšo plačo.
- **Obseg varčevalnega reza:** podaljšanje referenčnega obdobja znižuje izdatke za 0,6 % BDP, dvig odmernega odstotka jih povečuje za 0,4 % BDP; razlika je rez v višini

³ <https://rdecapesa.com/demografsko-vprasanje-2-del-ucinki-na-pretocni-sistem/>
<https://radiostudent.si/politika/terminal/proti-pokojninski-reformi>

0,2 % BDP. Višji odmerni odstotek varčevalne učinke referenčnega obdobja omili, a jih ne odpravi. Leta slabih plač višino pokojnine znižujejo bolj, kot jo odmerni odstotek popravi.

3. Pokojninska reforma omejuje usklajevanje pokojnin s stroški življenja

- **Trenutna ureditev:** pokojnine se letno usklajujejo v višini, izračunani 40 % iz inflacije in 60 % iz rasti plač.
- **Po novem:** pokojnine se letno usklajujejo v višini, izračunani 80 % iz inflacije in 20 % iz rasti plač.
- **Obseg varčevalnega reza:** po koncu prehodnega obdobja to pomeni znižanje izdatkov za pokojnine med 1,5 % in 1,7 % BDP. Povprečne bruto plače praviloma rastejo okoli 1,2 odstotne točke hitreje od inflacije, zato bo uskladitev po novem še povečala zaostajanje pokojnin za plačami. Če je upokojenec ob upokojitvi prejemal pokojnino v višini 70 % povprečne plače, bo njegova pokojnina po 20 letih znašala le še 53 %. Višina pokojnine bo iz leta v leto padala.